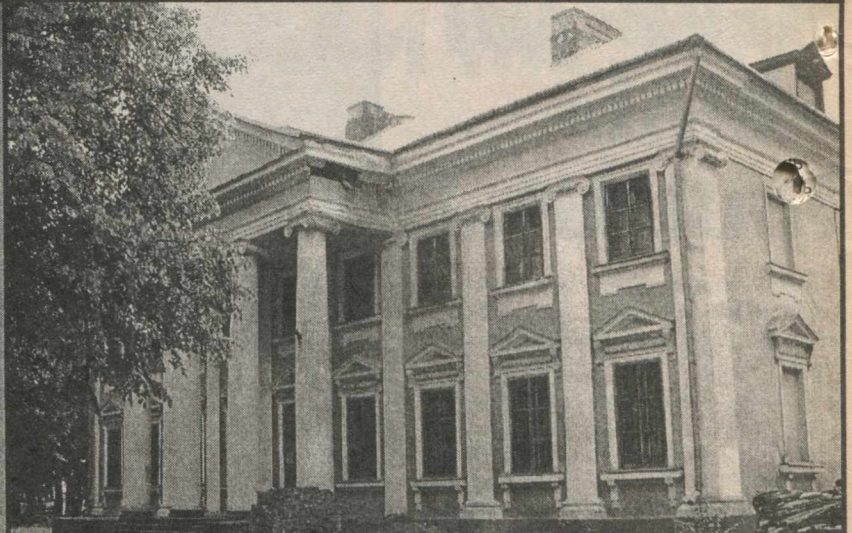

Ядвіга Демидук. Літо 2006 року.

ПОКОЇВКА ГРАФСЬКОГО МАЄТКУ

«ТИ БАРДЗО ЗДОЛЬНА ДЗЄВЧИНА...»

Шкільні підручники советської доби втовмачували нам, як пани і всілякі буржуї висмоктували з нашого народу останні сили і лише збиткувалися над простолюдом. Нині важко заперечити чи спростувати: була то суцця правда чи міфи, народжені у головах ідеологів того часу. Власне, і не треба братися за ревізію сторінок літопису нашої історії, адже вона не тільки зафіксована на скрижалях історії, але й у пам'яті людей, котрі ту історію творили...

Графиня Лядухівська зі Сморгдві купалася в добрі, але Бог обділив її найдорожчим скарбом – дітками. Відтак невитраченою на власні чада любов'ю вона зігрівала серця сморгдвівської малечі: приносила їм у місцеву школу цукерки, подарунки, а на релігійні свята винагороджувала одягом. Там у душевній щедрості графині скупалася і Ядвіга Гуч. Однак, після п'яти класів навчання наука дівчинки закінчилася – треба було допомагати татові. Тяжко працювала в полі, а тут і хвороба підкосила. Видужала і за рекомендацією економа влаштувалася на роботу в зерносклад. Там, біля віялки, сталася прикрість: корба зачепила сукню, зіжмакала і порвала. Обідрана, у мазуті дівчина заливалася гіркими сльозами. Якраз тоді нагодилася графиня Лядухівська.

- Чого ти плачеш, моє дзетко? – перейнялася вона розпачем малолітньої працівниці.

- Не плач! – попросила Ядвігу, взяла за руку і повела у приміщення, де доглядали діток працівників. Там юну сморгдвівчанку втішили і надали допомогу. А тоді графиня повідомила Ядвізі, що рекомендуватиме її покоївкою до графа Ходкевича у Млинів. Така суперпропозиція знітила дівчину.

- Я там і розмовляю з не потрафі, – забідкалася сморгдвівчанка.

- Потрафіш. Ти бардзо здольна дівчина і вшистко потрафіш! – переконала її графиня Лядухівська. А на завершення розмови додала:

- Ютро шпиедон за тобой коні.

Одне слово, наступного ранку Ядвіга уже була в розпорядженні графині Марії Ходкевич... Спантеличена майбутня покоївка, углявши небачені досі покої, стала передбачливо роззуватися.

- Не тшеба! – попросила нова господиня. – Ходзь зе мной! – і повела Ядвігу на кухню, де нагодувала, а згодом дівчину ознайомили із колом обов'язків...

...І ТУФЕЛЬКИ ЗА П'ЯТЬ ЗЛОТИХ

Чотири роки – із 1935 по 1939 рік Ядвіга працювала у графському маєтку. Чого тільки не доводилося робити, але і через сім десятиліть із приємністю згадує, що там панувала атмосфера ввічливості, скромності, порядку і чистоти. За час перебування у Ходкевичів покоївки ніхто не образив: графиня, її родичі ставилися до Ядвіги з пошаною. Принаймні, ні словом, ні дією жоден з них не дав підстав сумніватися у щирості і приязні до наймички.

Власне, дівчина не замкнулася у колі службових обов'язків, а мала час і змогу вишивати, відвідувати костел, допомагала хлопцям, котрі теж працювали у Ходкевичів. До речі, як на ті часи, графиня щедро винагороджувала Ядвігу: щомісячно платила їй двадцять злотих. Мало це чи багато? Скажімо, у ті часи за 5 злотих можна було купити добротні туфлі. Не секрет, що молодь із навколишніх сіл заздрила дівчині, бо ж не кожен міг заробити такий гріш. А дівчина свій заробіток віддавала мамі, із якою зустрічалася під час служби Божої у костелі. До речі, мама Ядвіги – полька за національністю, тож не дивно, що донька з ранніх літ добре знала польську мову. І нині вона чітко декламує вірш, який за панської Польщі розповідала на учнівській лінійці біля пам'ятника Тадеушу Костюшку у Млинові, де, зокрема, йдеться і про те, що «за Божем помоцем вольношчы вручыць мусім».

Зазвичай будні і свята минали у графських приміщеннях. Щоправда, траплялися і винятки, зокрема тоді, коли графиня народжувала доньку Гелену. Тоді майбутня мама забажала, аби пологи приймали у Львові, де Ходкевичі мали будинок. Разом із породілею туди відбула і Ядвіга. Після народження Гелени «млинівська делегація» два тижні перебувала у столиці Галичини, а тоді повернулася у Млинів. Покоївці після того підвищили платню на 5 злотих – додалися клопоти по догляду за немовлям. До речі, у Львові Гелену хрестили: хрещеними батьками були Адам Ходкевич і сестра графині Марії – Гелена Комарницька.

Нині дехто запитує у Ядвіги Мефодіївни, чи мали Ходкевичі літак, адже такі чутки у 30-ті роки поширювалися у нашому краї. Колишня покоївка стверджує, що автомобіль у графському маєтку був і за ним був закріплений водій, котрий був і фірманом. Такий собі «керовець» - універсал. У 1939 році напередодні Другої світової війни він автомобілем вивіз графиню у Дубно, звідки вона поїздом поїхала назустріч пекельному воєнному лихоліттю...

ЗАКІНЧЕННЯ НА 15 СТОРІНЦІ.

ПОКОЇВКА ГРАФСЬКОГО МАЄТКУ

ПІНЧЕННЯ. ПОЧАТОК НА 6 СТОРІНЦІ.

ВІД КАМІНА ДО «ЛЬОДУВКИ», ВІД «ТЕМПЕЛЯ» - ДО ПІДЗЕМЕЛЛЯ

Свідок «графського» періоду в історії Млинова нині уточнює або спростовує деякі факти, які вкорінилися у пам'яті жителів селища, а то й зафіксовані у деяких виданнях.

Отже у так званому «філософському будинку» у 30-ті роки розміщувалася графська бухгалтерія, а у теперішній студентській їдальні – так званий «темпель», де пані-господиня займалася своїми справами. Або така деталь: за переказами у приміщенні, де мешкали Ходкевичі (нинішній краєзнавчий музей) було три каміни, а пані Ядвіга чітко вказує кімнати, де були облаштовані чотири каміни. Зазвичай їх запалювали під час холодів, коли не вистачало теплової енергії грубок. У приміщенні знаходилася «льодувка», яка охолоджувала природним льодом.

Люди переповідали, що у "темпелі" було підвальне приміщення, у якому можна було розвернутися підводою.

- Люди багато дечого наговорять, - спростовує цю легенду Ядвіга Мефодіївна. Звісно, колишню покоївку запитали і про підземний хід до костела під Іквою. Подейкували, що там можна було підводою проїхати. А ось пані Ядвіга стверджує, що ширина того ходу була метрів півтора, склепіння заокруглені. Якось смордівчанка із подругою вирішили здолати підземлю відстань до костелу, але свічка потухла і дівчата виברалися із підземелля.

Уже притчею во язичех став факт про бібліотеку Ходкевичів із майже 20 тисяч книг. Зрозуміло, що покоївка ці книги не рахувала, але чимало з них прочитала. Причому її пристрастю до літератури ніхто не керував, а сама вибирала твори, у яких шукала відповіді на життєві запитання...

А взагалі перебування у графському маєтку подекуди було наповнене незрозумілими пригодами. Якось Ядвіга у нічній п'яльці із лампою в руках переміщалася коридором. Враз лампа погасла, а дівчину наче щось прикувало до підлоги, бо не могла зробити жодного руху. Та їй вистачило мужності і сил голосно покликати на допомогу. На цей крик прибіг із фонарем такий же як і Ядвіга наймит Олександр Демидюк. Відтоді він став опікуватися дівчиною, а невдовзі оті спільні прогулянки закінчилися шлюбом.

НІЧНІ ПРИВИДИ

Пані Ядвіга розповіла кілька історій, оповитих духом таємничості і про які раніше не доводилося чути. Скажімо, довгенько працював у Ходкевичів хлопчина. Якось він зустрів графа, котрий допізна у приятелів засидівся за грою в карти. Граф попросив хлопчину приготувати чашку кави. Коли приніс напій господарю, то побачив у кімнаті незнайомих, котрі сиділи, заклавши ногу на ногу, але замість ступнів у них були... копита. Звісно, юнак злякався і про побачене розповів дівчині Тетяні, з котрою дружив.

Відтоді із наймитом стали відбуватися незрозумілі і невідкладні осмисленню дії, - якась невидима сила щодня відірвала його з ліжка і виносила з кімнати. Вже й прив'язували його до ліжка, але це нічого не допомагало. Згодом тлумачі цього дива пояснювали, що не треба було юнакові розповідати про побачене у графській кімнаті...

Втім, про привиди графського маєтку дійшло чимало переказів. Скажімо, пані Ядвіга пригадує, як посеред ночі у ванні дзюрчала вода. Засвітила лампу і пішла закривати кран. Але він виявився закритим, а ванна сухою. Коли знову лягла у ліжку, то дзюркотіння продовжувалося.

А це вже спомин із новітньої історії. Якось у краєзнавчому музеї, де колись мешкала родина Ходкевичів, чергувала мама одного із працівників, котрого довелося терміново замінити. Посеред ночі відчула, як щось міцно вхопило її за горло і стало душити. Лише коли прочитала «Отче наш», то невидима і незрозуміла сила відпустила жінку із тісних лещат...

Отже у 1938 році Ядвіга Гудь вийшла заміж за Олександра Демидюка. За сумлінну роботу граф обіцяв йому збудувати хату. І, мабуть, дотримався б слова, якби не війна...

А найкрасномовнішим судженням Ядвіги Демидюк про атмосферу у графському маєтку і ставлення панів до покоївки можуть бути її слова:

- Якби зараз мене знову запросили на роботу у графське обійстя, то у мене прибуло б сили і здоров'я...

Віталій ТАРАСЮК.